

Venlo Lohofstraat

Archeologische sloopbegeleiding

Oktober 2003
BAAC rapport 02.120

BAAC bv

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

Venlo
Lohofstraat

Archeologische Sloopbegeleiding

Oktober 2003
BAAC-rapport 02.120

BAAC bv

Bouwhistorie
Archeologie
Architectuurhistorie
Cultuurhistorie

Colofon

ISBN:	90-5985-044-0
Redactie:	drs. R.J.M. van Genabeek
Teksten:	drs. A. ter Wal
Afbeeldingen:	drs. A. ter Wal drs. J. de Winter
Determinatie aardewerk:	drs. R.J.M. van Genabeek
Veldwerk:	drs. I.C. Cleyne drs. R. van der Mark drs. J.R. Mooren drs. R. van Mousch drs. A. ter Wal
Copyright:	3W Vastgoed / BAAC bv, 's-Hertogenbosch

Niets uit deze uitgave mag worden veeleenvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van 3W Vastgoed en/of BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

BAAC bv

onderzoeks- en adviesbureau voor Bouwhistorie, Archeologie, Architectuur- en Cultuurhistorie

Graaf van Solmsweg 103
5222 BS 's-Hertogenbosch
Tel.: (073) 61 36 219
Fax: (073) 61 49 877
E-mail: deventer@baac.nl

Hofstraat 4-6
7411 PD Deventer
Tel.: (0570) 67 00 55
Fax: (0570) 618 430
E-mail: denbosch@baac.nl

Inhoud

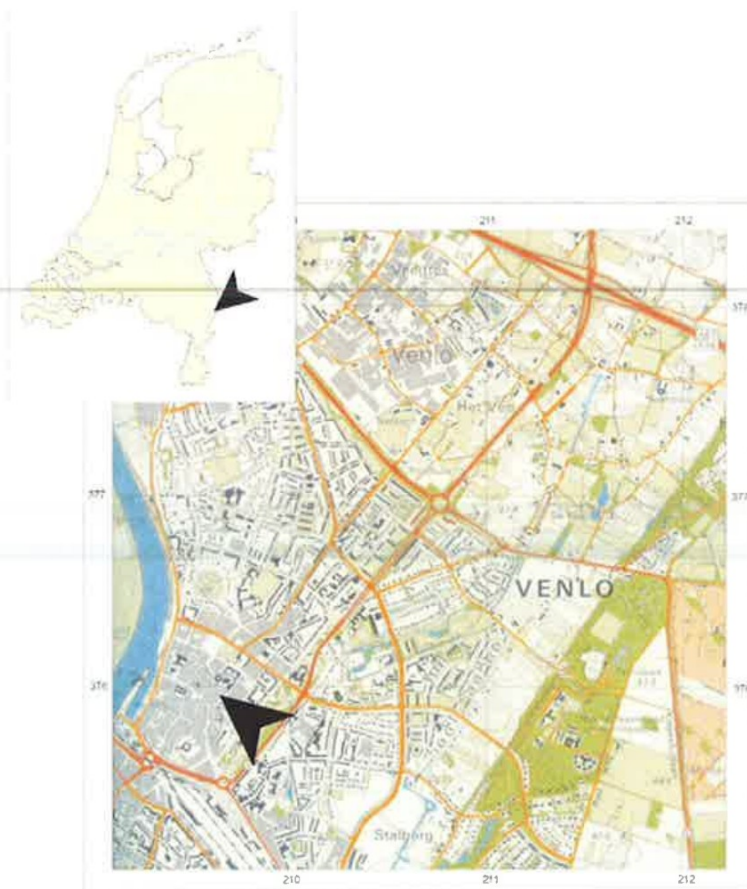
1 Inleiding	3
2 Werkwijze	5
3 Resultaat	6
3.1 De sporen in sleuf 1	6
3.2 De sporen in sleuf 2	8
3.3 'Losse' muurfragmenten	9
3.4 Profiel 1	10
4 Conclusie	11
5 Waardering en aanbevelingen	13
6 Literatuur en noten	15
Bijlage 1	16
Bijlage 2	17

Administratieve gegevens

Gemeente:	Venlo
Toponiem:	Lohofstraat
BAAC projectnummer:	02.120
Centrum coördinaten:	209.600/375.950
Opdrachtgever:	3W Vastgoed
Bevoegd gezag:	Gemeente Venlo

1. Inleiding (afb. 1 en 2)

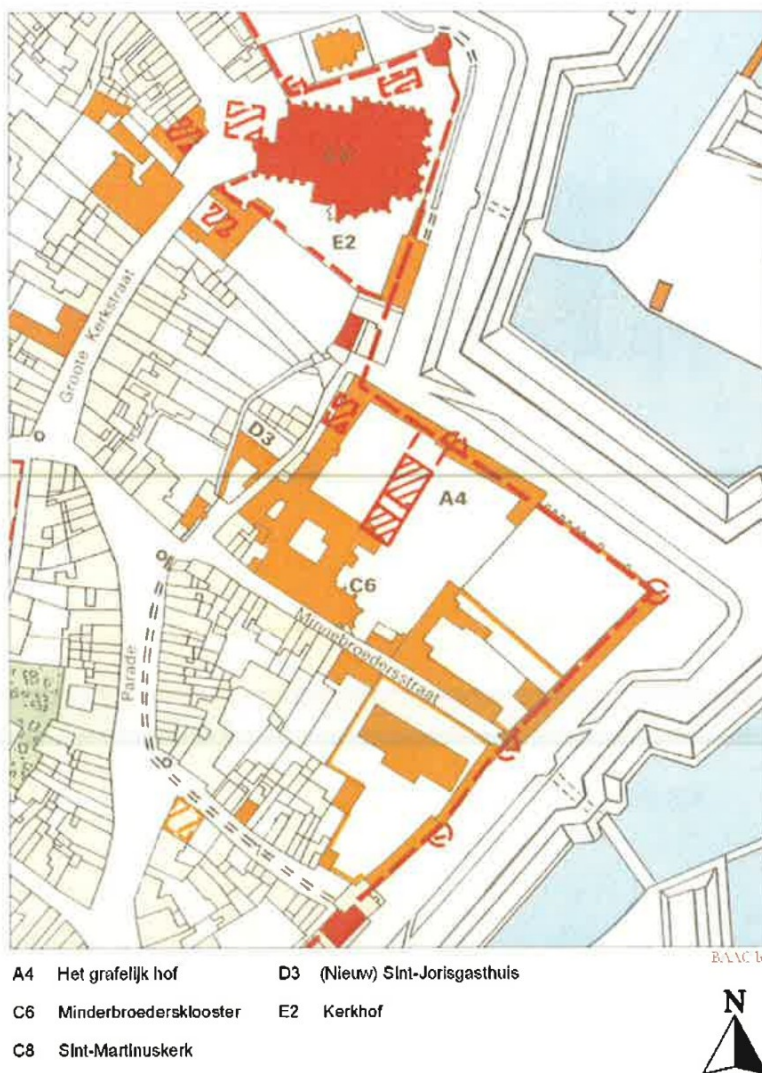
Gedurende een periode in januari 2003 heeft BAAC bv de archeologische begeleiding verzorgd van de sloop van de kelders en fundamenteën van een voormalig gebouw van Het Limburgs Dagblad aan de Lohofstraat. Deze begeleiding bestond uit de documentatie van archeologische resten die bij de sloop dreigden verloren te gaan. Het onderzoeksterrein ligt in één van de oudste delen van Venlo. Direct ten oosten van het terrein lag het verblijf van de graven van Gelre. Dit hof is blijkens archeologisch onderzoek gebouwd omstreeks 1275 en uiteindelijk gesloopt rond 1614 toen ter plekke een Minderbroedersklooster werd gebouwd¹. Van dit klooster rest heden nog slechts de bijbehorende kerk (de huidige Jongerenkerk). Bij de opgravingen op het terrein van het gravelijk Hof zijn bewijzen aangetroffen van bewoning vanaf de 9e eeuw². Ook de nabijgelegen St. Martinuskerk stamt vermoedelijk uit deze periode³. Het belang van het onderzoeksterrein ligt in de unieke ligging tussen het wereldlijk (het grafelijk Hof) en religieus centrum (de St. Martinuskerk) van het vroeg- middeleeuwse centrum van Venlo. Vermoed wordt dat vanuit deze centra het huidige Venlo is ontstaan⁴. Van het terrein zelf is uit historische bronnen slechts bekend dat hier van 1626 tot 1952 het (Nieuwe) St. Jorisgasthuis heeft gestaan, dat tot 1856 als zodanig dienst heeft gedaan. De naam van de Lohofstraat (looihof) herinnert nog aan de leerlooiers

Afb. 1. Ligging van het onderzoeksterrein.

en schoenmakers die hier hun bedrijven hadden. Ook het gildehuis van deze beroeps-groep stond aan de Lohofstraat.

Uit historisch kaartmateriaal vanaf de 17^e eeuw blijkt dat het onderzoeksterrein doorsneden werd door het binnenstadse deel van de Panhuismolenbeek of Grote Beek. Op de 17^e eeuwse kaart van Blaeu lijkt deze beek parallel te lopen aan de Lohofstraat, op de latere kaarten (1842 en later) is duidelijk aangegeven dat de beek vanaf de hoek Parade/Lohofstraat naar het noord-noordoosten loopt (weg van de Lohofstraat) en midden op het onderzoeksterrein afbuigt naar het oost-noordoosten. Op deze latere kaarten is de beek slechts twee à drie meter breed. Waarschijnlijk behield de beek deze loop tot de demping in de eerste helft van de 20e eeuw. Vermoed wordt, op grond van het huidige reliëf, dat deze van oorsprong natuurlijke waterloop oorspronkelijk ten westen van de huidige Kerkstraat stroomde. Op een gegeven moment moet de loop verlegd zijn, wanneer dit is gebeurd is niet geheel duidelijk. Mogelijk vormde de beek de oostelijke begrenzing van het grafelijke Hof.

Afb. 2. Ligging onderzoeksterrein t.o.v. enkele historisch bekende gebouwen en de Panhuismolenbeek (Hermans 2000).

2 Werkwijze

De sloopwerkzaamheden bestonden uit het verwijderen van de veelal betonnen vloer-, funderings- en kelderdelen behorende tot de drukkerij van het Limburgs Dagblad. Om de van gewapend beton vervaardigde muren met een pneumatische schaar of hamer in stukken te kunnen knippen/hameren werd met behulp van een graafmachine één zijde van de muur in zijn geheel vrij gelegd. Langs de beide kelders, met name de zuidelijke, leverde dit een sleuf op met een diepte van ca. 3 m. Gezien de voortgang van de sloop was het alleen mogelijk het profiel van deze sleuven vast te leggen. Bij de noordelijke kelder bleek de zone rond de kelder recentelijk zo verstoord te zijn dat er geen bruikbare profielen konden worden aangelegd. Wel konden hier enkele muurfragmenten worden vastgelegd. Bij de zuidelijke kelder kon een profiel van 35 m worden vastgelegd.

Daarnaast werd over vrijwel de gehele lengte van het terrein een sleuf (48 m lang, 1,60 m breed) tot ca. 1 m diepte aangelegd om eventuele aanwezige fundamenteën te lokaliseren. In overleg met de opdrachtgever 3W Vastgoed en het sloopbedrijf is besloten het aanwezige oude muurwerk te laten zitten. Deze sleuf kon in z'n geheel, met uitzondering van het profiel, worden vastgelegd. In de uiterste zuidwesthoek van het terrein kwam bij het verwijderen van een betonnen vloer een min of meer archeologisch leesbaar vlak te voorschijn. Na enig opschonen is dit vlak (9 bij 3,5 m) gedocumenteerd. Gezien de ligging aan het oppervlak zijn de sporen hier afgewerkt als in een definitief onderzoek.

Verspreid over het terrein zijn verder nog enkele kleinere profielen en muurfragmenten vastgelegd die bij diverse sloopwerkzaamheden blootgelegd werden.

Profielen, vlakken en 'losse' muurfragmenten zijn zo goed als de omstandigheden het toelieten vastgelegd. Alles is getekend op schaal 1:20, gefotografeerd en gewaterpast. Van zoveel mogelijk muurfragmenten zijn steenformaten opgemeten.

De opgravingsadministratie en het vondstmateriaal zijn voorlopig opgeslagen in het kantoor van BAAC bv te 's-Hertogenbosch.

3 Resultaten (Bijlage 1 en 2)

3.1 De sporen in sleuf 1

In het meest westelijke deel van sleuf 1 was het vlak grotendeels verstoord door recente vergravingen. Uit de onverstoorde delen bleek dat het vlak zich ter hoogte van de natuurlijke ondergrond (geel zand) bevond. Eventueel eerder aanwezige archeologisch interessante pakketten bleken hier verdwenen te zijn. De verstoringen zijn waarschijnlijk het gevolg van het recentelijk verwijderen van een rij betonnen stoepen. Dit deel van sleuf 1, de meest westelijke 18 m, bevindt zich in zijn geheel ten westen van de beek en hoort daarom waarschijnlijk bij het 'achterland' van de bebouwing aan de Grote Kerkstraat. Deze loopt parallel aan de Lohofstraat, ten noordwesten van het onderzoeksterrein.

Het middelste deel van sleuf 1, 18 tot 33 m vanaf het westelijke eind, wordt gekenmerkt door een vlak van donkerbruin humeus materiaal. Dit materiaal behoort tot de bovenste lagen van de vulling van de beek (zie onder). Haaks op de sleuf waren, in het profiel, ten minste 5 kuilen gevuld met puin zichtbaar. Deze sluiten waarschijnlijk aan op de puinkuilen aangesneden in profiel 1 en moeten gedateerd worden in de 18^e of 19^e eeuw.

Het oostelijke deel van de sleuf bevat een aantal muur- en vloerfragmenten. De vier meest westelijk gelegen muren (S 14, 20, 21 en 22) vormen een min of meer samenhangend geheel. Van deze muren is S 14 de oudste. Deze muur was te vervolgen in zuidwestelijke richting tot aan profiel 1, direct voor dit profiel afbuigend naar het zuiden.

Als de opgravingsgegevens op de kadasterkaart van 1842 geplot worden blijkt dat de hoek van de westoever van de beek precies samenvalt met de kromming in de muur S 14. Waarschijnlijk vormt deze muur dus de westelijke "kademuur" van de uiteindelijke loop van de beek. In profiel 1 was te zien dat de oorspronkelijke westelijke oever ca. 25 m verder naar het westen lag. Gezien de vondsten afkomstig uit de insteek behorende bij S 14 (o.a. industrieel keramiek) is deze muur in de 19^e eeuw, eventueel laat 18^e, gebouwd. De bovenkant van S 14 ligt op gelijke hoogte met het maaiveld, de onderkant is niet waargenomen maar ligt tenminste 1,60 m lager. De muren S21 en 22 zijn 'koud' tegen S 14 aangezet en zijn dus later gebouwd. Samen met de in verband opgemetselde muur S 20 zijn zij waarschijnlijk 19^e eeuws of later. Mogelijk is de muur S 4, die in het verlengde ligt van S 14 aan de uiterste zuidkant van het terrein, een voortzetting van deze muur. Baksteen en mortel van deze muur, evenals die van de aanbouw S 5, wijzen in ieder geval op een datering in de 19^e eeuw of later.

De oostkant van de beek wordt begrensd door de muren S 18 en S 23.

S 18 is een bakstenen muur die min of meer parallel loopt aan de beek. De westzijde van deze muur bestond, vanaf het maaiveld tot 1,20 m daaronder, uit zeer zorgvuldig afgewerkt metselwerk. Op 1,20 m onder het maaiveld bevond zich een eveneens zorgvuldig afgewerkte, uitkragende plint van blauwgrijze natuursteen (afb. 3). Ook de westelijke façade van het muurdeel hieronder (voor zover blootgelegd - tot 2,30 m onder maaiveld) bestond uit blokken van dezelfde steen. Deze blokken waren goed passend gestapeld maar minder glad afgewerkt dan de plint. De zorgvuldige afwerking

van de muur en het gebruik van natuursteen doet vermoeden dat de muur deel uitmaakte van een gebouw met enige status. Op grond van steenformaten en mortel lijkt een datering in de 17^e eeuw zeer goed mogelijk. Het lijkt duidelijk dat de muur in ieder geval tot de natuurstenen plint in het zicht is geweest, hoewel deze zich 1,20 m onder het huidige maaiveld bevindt. Het gebruik van natuursteen onder de plint doet vermoeden dat ook dit deel mogelijk in het zicht was. Natuursteen komt vaak voor in kademuuren op de waterlijn. Waarschijnlijk vormde deze muur de oostelijke begrenzing van de beek. De richting van deze muur, die maximaal tot ca. 1,50 m te vervolgen was vanwege de recente kelder direct ten zuiden van de muur, komt in ieder geval overeen met de richting van de beek in 1842. Bij het vrijgraven van de zuidelijke betonnen kelder is ongeveer ter hoogte van S 18 een fundering waargenomen van een groot aantal in de grond geslagen houten palen met in de lengterichting een aantal planken of balken. Vanwege instortingsgevaar en snel opkomend grondwater kon deze fundering niet ingemeten worden, maar het lijkt vrij waarschijnlijk dat deze fundering bij S 18 hoort. De diepte waarop de fundering werd waargenomen bedroeg ca. 3 tot 3,5 m beneden maaiveld. Spoor 18 vormt een hoek met de dwars op de beek staande muren S 16, 17 en 19.

Afb. 3. Muurwerk S 16 tm S 19 met links de natuurstenen façade van S 18. Zie bijlage 2.

Spoor 16 bestaat uit een bakstenen muur die tegen of mogelijk deels op S 17 gezet is. S 16, en mogelijk ook S 17, steunt op een fundament van los gestapelde blokken mergel, ijzeroer en baksteen (S 19)(afb.3). Dit fundament lijkt door te lopen tot onder spoor 18. S 16 is tot aan het maaiveld bewaard gebleven, de onderkant van de fundering S 19 ligt tenminste 2,30 m daaronder. De zuidzijde van S 16 is dermate slordig afgewerkt dat aangenomen mag worden dat deze niet in het zicht is geweest. Van S 17 was slechts een klein fragment zichtbaar.

Tussen S 18 en S 16 is een duidelijke naad zichtbaar. Dit suggereert dat zij niet gelijktijdig zijn, maar dat één van beide muren, waarschijnlijk S 18, later tegen de ander is aangezet. S 16 lijkt op of tegen S 17 aangezet te zijn, waarmee S 17 de oudste van

de drie muren moet zijn. Eigenaardig is dat zowel S 17 als de latere muren S 16 en S 18, op hetzelfde fundament (S 19) steunen. Mogelijk bevinden zich in het fundament een aantal niet herkende fases.

Gezien de vermoedelijke datering van S 18 in de 17^e eeuw, moeten S 16, 17 en 19 in de 17^e eeuw of daarvoor gedateerd worden.

Een tweede muur (S 23) die waarschijnlijk de westelijke begrenzing van de beek vormde is aangetroffen in sleuf 1. Deze muur loopt min of meer parallel aan S 14, hoewel iets meer richting noordwesten, op een afstand van ca. 1,80 tot 2,0 m. Deze muur lijkt op grond van aard van de gebruikte bakstenen en mortel van vóór de 19^e eeuw te dateren. De onderzijde van de muur is niet waargenomen. Opvallend is dat noch bij S 14 noch bij S 23 versnijdingen zijn waargenomen, in tegenstelling tot bijvoorbeeld S 20, 21 en 22. Waarschijnlijk sluit S 23 verder naar het zuiden aan op S 16/18.

Aansluitend aan S 23 ligt, aan de oostzijde, een half-steens bakstenen bak (S 25, afm. ca. 70 bij 70 cm). Eén van de zijden wordt gevormd door een grotere één-steens bakstenen bak (S 26, afm. ca. 180 bij 150 cm). Een aantal los maar wel enigszins in verband liggende bakstenen suggereerde een afvoer van de kleine bak in de grote. Een tweede dergelijke toevoer leek zich aan de noordzijde te bevinden. Deze bevond zich echter in de putwand en kon daardoor niet goed onderzocht worden. Bakstenen en mortel lijken te wijzen op een datering voor beide bakken in de 18^e of 19^e eeuw. S 25, en dus waarschijnlijk ook S 26, is in ieder geval later dan de 'beekmuur' S 23.

Vondstmateriaal uit de grote bak lijken te wijzen op de 19^e eeuw, hoewel dit heel goed afkomstig kan zijn uit het pakket puin waarmee het geheel was afgedekt. De grote bak (S 26) deed waarschijnlijk dienst als waterkelder dan wel beerput.

Aan weerszijden van S 26 bevonden zich delen bestrating. Tussen S 23, 25 en 26 bestaat deze bestrating (S 24) uit drie grijszwarte tegels (ca 25 bij 25 cm) met aansluitend een rij grote maaskeien. Afgaande op de tegels zal deze bestrating na de 16^e eeuw gedateerd moeten worden. Zij is in ieder geval tegen S 23, en waarschijnlijk ook tegen S 25, aangelegd en is dus later dan deze.

De bestrating aan de oostzijde van S 26, S 27, bestaat uit in verband gelegde klinkers met aansluitend een rij grote maaskeien. De datering van deze bestrating is onduidelijk. Zij wordt afgesneden door de insteek behorende bij een betonnen muur. Verder naar het oosten, aan het einde van sleuf 1, ligt een ca. noordoost- zuidwest georiënteerde muur (S 28). Deze muur lijkt gezien de gebruikte bakstenen en mortel van voor de 19^e eeuw te zijn, een nadere datering is vooralsnog niet mogelijk. Aan de oostkant van deze muur was de aanzet zichtbaar van een half-steens muurtje (S 29) in verband gemetseld met S 28. Het verdere verloop van deze muur was niet duidelijk.

3.2 De sporen in sleuf 2

Sleuf 2 ligt op het meest zuidoostelijke deel van het terrein en loopt parallel aan de Lohofstraat. In deze sleuf lagen, deels afgesneden door een recente verstoring, de restanten van een één-steensmuur. Hoewel het documenteren bemoeilijkt werd door het opkomende grondwater(?), leek de muur nog slechts te bestaan uit twee lagen baksteen met daaronder een fundering van blokken mergel. Net zichtbaar was dat de muur, ca oost-west georiënteerd, aan de oostzijde een hoek naar het noorden vormde.

Binnen deze hoek bevond zich een laag harde grijsgele leem, mogelijk behorend bij een vloerniveau. Het pakket boven het niveau waarop de muurresten werden aangetroffen bestond voornamelijk uit (recentelijk?) omgewoeld puin en mortel.

3.3 'Losse' muurfragmenten

Bij de graafwerkzaamheden ten behoeve van de sloop zijn her en der op het terrein een aantal muurfragmenten aangetroffen. Deze konden soms slechts in beperkte mate gedocumenteerd worden.

In de uiterste zuidoosthoek van het terrein, direct tegen de Lohofstraat, werd bij de sloop van een rioolput een zuidoost-noordwest georiënteerde muur (S 15) blootgelegd. Op en deels in deze muur waren drie of vier trap treden gemetseld, aflopend naar het noordoosten. Naar de Lohofstraat toe werd de muur afgesneden door een betonnen muur; de voorgevel van het recentelijk gesloopte gebouw. Waarschijnlijk lag de rooilijn oorspronkelijk dus verder naar het zuidoosten, onder de huidige Lohofstraat. De datering is onduidelijk; waarschijnlijk vóór de 19^e eeuw. Gezien de ligging is het mogelijk dat S 15 behoort tot de kelder van het St. Joristghuis.

Op de oosthoek van de recentelijk gesloopte zuidelijke kelder werden vier kleine muurfragmenten blootgelegd. Het betrof hier een deel van een noordzuid-muur (S 18) met aansluitend de restanten (2 lagen) van een oostwest-muur (S 19). Direct ten zuiden van dit fragment, maar los ervan, bevond zich een klein rechthoekig muur fragment (S 10). Ten westen hiervan bevond zich een vierde fragment, eveneens een rechthoekig stuk - mogelijk een poer (S 11). Aangezien van elk van deze fragmenten slechts een klein deel kon worden blootgelegd is het moeilijk uitspraken te doen over hun onderlinge relatie en datering. De indruk bestaat dat zij van vóór de 19^e eeuw dateren.

In het midden van het terrein, direct ten zuiden van de noordelijke betonnen kelder, liep een zuidoost-noordwest georiënteerde muur (S 1). Onder deze muur waren twee haaks op S 1 lopende muurfragmenten zichtbaar (S 2 en S 7 - mogelijk elkaars tegenhanger). Deels op S 1 gebouwd bevond zich een vierde muurfragment (S 6). S1 was tot aan het maaiveld bewaard gebleven en was daar slechts 2 stenen breed. Vondstmateriaal onder S 1 en uit de insteek van S 2 suggereert een datering voor beide muren van ten vroegste de 17^e eeuw.

Tegenover S1, langs de noordgrens van het terrein, werd bij de sloop van de noordelijke kelder een muur blootgelegd (S 3). Deze muur liep evenwijdig aan de huidige ommuring van het terrein in noordwestelijke richting en maakte daar een rechte hoek naar het noorden. De muur leek verder door te lopen tot buiten het terrein. De datering van deze muur is onduidelijk, een datering in de 19^e eeuw lijkt op grond van de algemene indruk het waarschijnlijkst.

Tenslotte werden in de uiterste noordwesthoek twee muurfragmenten aangetroffen die haaks op elkaar stonden. Deze muren (S 30 en 31), maximaal 1,50 m lang, twee stenen breed, bestonden nog slechts uit twee lagen stenen. Zij werden direct onder het maaiveld aangetroffen. Op grond van overeenkomsten in de gebruikte stenen en afmetingen mag aangenomen worden dat beide muren oorspronkelijk verband met elkaar hielden. Onder en rond deze muurfragmenten bevond zich een laag grijs leem zand waarin aardewerk uit de 12e en 13e eeuw werd aangetroffen. Ingegraven in deze laag waren een aantal sporen zichtbaar die voornamelijk vondsten bevatten uit de 18e eeuw en later. Eén van deze sporen bevond zich direct tegen of mogelijk deels

onder de zuidelijke muur (S 30). Op grond van het vondstmateriaal moet dit spoor in de 18e eeuw gedateerd worden.

3.4 Profiel 1

Dit profiel werd aangelegd langs de noordkant van de sleuf die gegraven werd ten behoeve van de sloop van de zuidelijke kelder. In het profiel, dat dwars op de beek lag, waren duidelijk de verschillende lagen te zien waarmee de oorspronkelijke beekbedding in de loop der eeuwen opgevuld was geraakt. Bovenop, direct onder een laag recentelijk aangebracht geel zand, was een pakket zeer compact zwart humeus materiaal zichtbaar. Hierin bevond zich een verscheidenheid van vondstmateriaal daterend uit de 17e eeuw tot heden.

Onder deze laag bevond zich een pakket donker bruinzwart humeus materiaal vermengd met baksteen en mortel. Het vondstmateriaal uit deze laag wijst op een datering van de 15e tot en met de 17e eeuw. Ingegraven in deze laag bevonden zich 10 tot 11 puinkuilen die waarschijnlijk aansluiten bij de puinkuilen aangetroffen in sleuf 1. De vondsten uit deze kuilen, grotendeels gevuld met baksteen en mortel, wijzen op een datering in de 18e of 19e eeuw. Deze kuilen werden duidelijk afgedekt door de laag erboven.

In de resterende beekvulling, bestaande uit donker bruingrijs tot bruin humeus materiaal, konden nog drie lagen onderscheiden worden. De bovenste hiervan leverde vondsten uit 14e en 15e eeuw, de onderste twee uit de 12e tot 13e eeuw. In het profiel was een ingraving uit de 15e tot 17e eeuw zichtbaar die mogelijk een poging vertegenwoordigt tot uitdiepen van de beek.

Hoewel slechts de westelijke randzone en de bovenkant van de beek in het profiel is aangesneden, wekt het geheel de indruk van een natuurlijke watergang (gezien de glooiende oever) die langzaam opgevuld is geraakt met allerlei stadsafval. Gedurende dit proces werd het water steeds verder ingeperkt, resulterend in een soort open riool van slechts twee meter breed in de 19e en 20e eeuw. Deze laatste fase van de beek werd begrensd door de muren S 14 en S 18. De ruimte tussen beide muren was opgevuld met vrij recent puin. Als laatste relict van de beek bevond zich in het puin een bakstenen goot met betonnen afdekking met daarin een stuk zinken pijp. Gezien de grote hoeveelheden water die bij de aanleg van het profiel uit deze goot stroomden moet deze nog in verbinding staan met behoorlijke hoeveelheden water. De bewoner van het huis direct ten oosten van het onderzoeksterrein meldde dat onder de vloer van zijn garage een diepe, watervoerende bakstenen goot (breedte 1 a 1,5 m) lag. Deze garage staat bovenop de loop van de beek volgens de kadasterkaart van 1842. Mogelijk dat de bakstenen goot het restant van de beek is en dat deze in verbinding staat met de goot in profiel 1.

4 Conclusie

Globaal kan het terrein ingedeeld worden in drie zones. Vooraan langs de Lohofstraat bevindt zich een zone waar de middeleeuwse en latere bebouwing zich concentreerde. Hier bevindt zich het meeste muurwerk, waaronder vermoedelijk dat van het 17e eeuwse St Joris-gasthuis. Hoewel ca. de bovenste 50 tot 100 cm van dit deel van het terrein recentelijk is omgezet, bevinden zich daaronder nog intacte (ophogings-) pakketten. Oud muurwerk is vaak ongemoeid gelaten, in enkele gevallen tot aan het huidige maaiveld. Als de Panhuisenmolenbeek inderdaad de begrenzing vormde van het grafelijk hof, dan kunnen zich in dit deel nog sporen bevinden behorende tot dit hof.

Daarachter, in het midden van het terrein, bevindt zich de loop van de vroegere Panhuismolenbeek of Grote Beek. Het muurwerk dat hier aangetroffen is dateert van na de gedeeltelijke demping of inperking van de beek. Dit proces van inperking begon echter al in de Middeleeuwen; het is dus niet uitgesloten dat zich aan de randen van deze zone zich nog resten bevinden van bewoning uit de Middeleeuwen. Uit het profiel van de beek kan worden opgemaakt dat het vermoedelijk een natuurlijke waterloop betreft. Dit is in strijd met de heersende gedachte dat de beek op deze plaats in een gegraven bedding ligt en dat de natuurlijke loop verder naar het westen ligt. Deze gedachte is voornamelijk gebaseerd op de hoogtelijnenkaart. Het middelste deel van het terrein is slechts in beperkte mate verstoord. Vondstmateriaal aangetroffen in opvullingslagen in de beek toont aan dat in de directe omgeving in ieder geval vanaf de 12e eeuw bewoning is geweest.

Achterop het terrein, ten oosten van de beek, bevindt zich de derde zone. Deze behoorde van oudsher waarschijnlijk bij de erven van de bebouwing aan de Grote Kerkstraat. Helaas is hier boven de natuurlijke, ongestoorde ondergrond slechts een pakket van 20 tot 30 cm met daarin vondstmateriaal en restanten van sporen aanwezig. Grote delen van deze zone verstoord bij de recente sloopwerkzaamheden. Van het min of meer intacte deel is tijdens de archeologische sloopbegeleiding het grootste deel gedocumenteerd.

Bij bijlage 1

Voor bijlage 1 zijn de opgravingsgegevens over de kadasterkaart van 1842, zoals afgebeeld in de Historische Stedenatlas Venlo, gelegd. Enige referentiepunt hierbij was de Minderbroederskerk, de huidige Jongerenkerk, aan de Lohofstraat. Bij het resultaat moeten enige kanttekeningen worden geplaatst. Ten eerste is niet het origineel van de kadasterkaart gebruikt maar een recente, op vrij grote schaal afgedrukte afbeelding. Deze is vervolgens handmatig gedigitaliseerd. Deze omzettingen zullen de nauwkeurigheid niet ten goede zijn gekomen, nog afgezien van de onnauwkeurigheden inherent aan het origineel.

Als de ligging van de Minderbroederskerk strikt als uitgangspunt wordt genomen lijken er weinig overeenkomsten te bestaan tussen de opgravingsgegevens en de kadasterkaart. Met name de loop van de beek, de ligging van de Lohofstraat en de verschillende perceelgrenzen verschillen aanzienlijk. Wanneer men echter de waargenomen loop van de 19e eeuwse beek als uitgangspunt neemt blijkt de loop van de beek en de muren die deze begrepsden vrij goed te kloppen. De Minderbroeders-

kerk lijkt echter enkele meters verschoven te zijn; dit valt echter mogelijk binnen de foutenmarge van de 19^e eeuwse kadasterkaart.

Daarnaast blijken een aantal muren, met name S 1 en S16, precies op een perceelscheiding te liggen. De ligging van S1, samen met de beperkte afmetingen van deze muur die een functie als dragende muur minder waarschijnlijk maakt, wijst erop dat deze muur slechts een functie als perceelscheiding had.

Voor S 16 geldt dit echter niet. Deze muur moet, gezien de degelijke fundering, de behoorlijke afmetingen en de fraai afgewerkte façade, deel uitgemaakt hebben van een gebouw. Het gebruik van natuursteen, een kostbaar bouw materiaal, wijst op een gebouw met hoge status. Gezien de geschiedenis van het terrein ligt het voor de hand bij dit gebouw aan het St. Joriskasthuis te denken. Als men echter afbeelding 1 bekijkt blijkt dat S 16 8 meter verder naar het noorden ligt dan de noordmuur van het gasthuis zoals afgebeeld in de Historische Stedenatlas Venlo. Probeert men S 16 zo te verschuiven dat deze op de plaats van de noordmuur van het gasthuis komt te liggen dan kloppen de ligging van de beek, de minderbroederskerk en de perceelgrenzen niet meer met de opgravingsgegevens.

Er van uitgaande dat de gegevens in de Historische Stedenatlas kloppen, dan lijkt het onwaarschijnlijk dat S 16 onderdeel is geweest van het gasthuis zoals dat in 1842 nog bestond. De vraag is dan natuurlijk waar deze muur dan wel deel van uitmaakte. Deze vraag kan alleen worden beantwoord door verder archeologisch onderzoek.

Verder archeologisch onderzoek is ook nodig om de functie en datering van de overige aangetroffen muurfragmenten te kunnen bepalen. Zonder nader onderzoek zijn de bij de sloopbegeleiding gedane waarnemingen van beperkte waarde omdat de juiste context en onderlinge samenhang ontbreekt. Daarnaast kon door tijdsdruk en onvoldoende middelen, inherent aan een sloopbegeleiding, niet alles voldoende gedocumenteerd worden.

5 Waardering en aanbevelingen

Bij de archeologische sloopbegeleiding is aangetoond dat zich ter plekke nog archeologisch interessante resten bevinden. Deze resten zijn behoudenswaardig. Indien het niet mogelijk blijkt de resten in situ te behouden is het zeer wenselijk dat er verder archeologisch onderzoek wordt ondernomen. Nader archeologisch onderzoek zal zeer waarschijnlijk belangrijke informatie opleveren over de vroegste geschiedenis van de huidige stad Venlo. Vondsten gedaan tijdens de sloopbegeleiding tonen aan dat de aanwezige archeologische resten tenminste terug gaan tot de 12^e eeuw. De directe nabijheid van het grafelijk Hof en de St. Martinus kerk, beide teruggaand tot in de 9^e eeuw, maakt het echter zeer goed mogelijk dat ook uit de periode van de 9^e tot de 12^e eeuw archeologische restanten aanwezig zijn.

Zoals hierboven is aangegeven kan het terrein op grond van de gedane waarnemingen opgedeeld worden in drie zones. In deze zones zijn de archeologische resten verschillend geconserveerd en verschillen zij van karakter. Daarnaast worden deze zones in verschillende mate bedreigd door de voorgenomen bouwplannen.

Zone 1: Deze zone omvat het deel van het terrein tussen de Lohofstraat en de voormalige beek en de aansluitende beekoever. Tijdens het onderzoek is gebleken dat de bewoning zich geconcentreerd heeft langs de Lohofstraat. In deze zone zijn diverse muurfragmenten uit verschillende perioden aangetroffen. Oudere, dieper liggende bewoningslagen zijn tijdens de sloopbegeleiding niet aangesneden. Verder archeologisch onderzoek is nodig om de functie en datering van de aangetroffen muurfragmenten te kunnen bepalen. Zonder verder onderzoek zijn de bij de sloopbegeleiding gedane waarnemingen moeilijk te interpreteren omdat de juiste context en samenhang ontbreekt.

De beoogde bouwplannen voorzien in een ontgraving van dit deel van het terrein tot een diepte van 2 meter of, in een variant, van 3 meter. In beide gevallen zal het gehele ter plekke aanwezige archeologisch bodemarchief vernield worden. Het aldus bedreigde deel beslaat 760 m². Gezien de reeds aangetroffen archeologische resten en de hoge verwachtingen voor deze zone dient dit deel van het terrein in zijn geheel vlakdekkend opgegraven te worden. Hiertoe zullen meerdere aansluitende putten moeten worden aangelegd waarbij tenminste twee, waarschijnlijk meerdere, vlakken moeten worden aangelegd en gedocumenteerd. Het laagst aan te leggen vlak zal zich waarschijnlijk tussen de 1 en 2 m beneden maaiveld bevinden. Daarnaast zullen van deze putten de relevante profielen dienen te worden vastgelegd. In ieder geval dient er een compleet profiel te worden aangelegd van de Lohofstraat tot in de voormalige beek en één loodrecht daarop over de volle breedte van het terrein. Deze dienen o.a. om de relatie tussen de verschillende delen van het terrein en de voormalige beek en de afzettingen daarin vast te kunnen stellen.

Zone 2: Deze zone omvat de rest van de loop van de voormalige beek, met uitzondering van de westelijke oever van de beek (zijde Lohofstraat). Het muurwerk dat hier aangetroffen is dateert van na de gedeeltelijke demping of inperking van de beek. Dit proces van inperking begon echter al in de Middeleeuwen; het is dus niet uitgesloten dat zich aan de randen van deze zone zich nog resten bevinden van bewoning uit de Middeleeuwen. Dit deel van het terrein is slechts in beperkte mate verstoord. De

bouwplannen voorzien in een beperkte verstoring van dit deel van het terrein. Nader archeologisch onderzoek lijkt voor deze zone niet nodig.

Zone 3: Deze zone bevindt zich ten oosten van de voormalige beek. Dit deel van het terrein behoorde van oudsher waarschijnlijk bij de erven van de bebouwing aan de Grote Kerkstraat. Helaas is hier boven de natuurlijke, ongestoorde ondergrond slechts een pakket van 20 tot 30 cm met daarin vondstmateriaal en restanten van sporen aanwezig. Grote delen van deze zone zijn verstoord bij de recente sloopwerkzaamheden. Van het min of meer intacte deel is tijdens de archeologische sloopbegeleiding het grootste deel gedocumenteerd. Nader archeologisch onderzoek lijkt ons voor deze zone niet nodig.

Over het terrein loopt de oorspronkelijke bedding van de inmiddels verdwenen Grote of Panhuismolenbeek. Deze beek is belangrijk voor de ontwikkelingsgeschiedenis van Venlo. Hoewel de beek is gedempt is het tracé op veel plaatsen nog herkenbaar in de percelering en bebouwing. Vanwege deze historisch waardevolle structuur zou het wenselijk zijn de begrenzing van de nieuwbouw aan de loop van de beek aan te passen, waarbij de achtergevel bijvoorbeeld de grens van de beek volgt.

6 Literatuur en noten

Literatuur:

Camps, R. en T. Huijs, 1993. *Historisch Vademecum Venlo 650 jaar stad*. Venlo.

Hermans, F., 2000: *Historische Atlas van Nederland. Afl. 6. Venlo*. Delft.

Schotten, J., 1995: *Tussen Rome en Gelre. Een archeologische verkenning van mid-deleeuws Venlo en Blerick*. Venlo.

Noten:

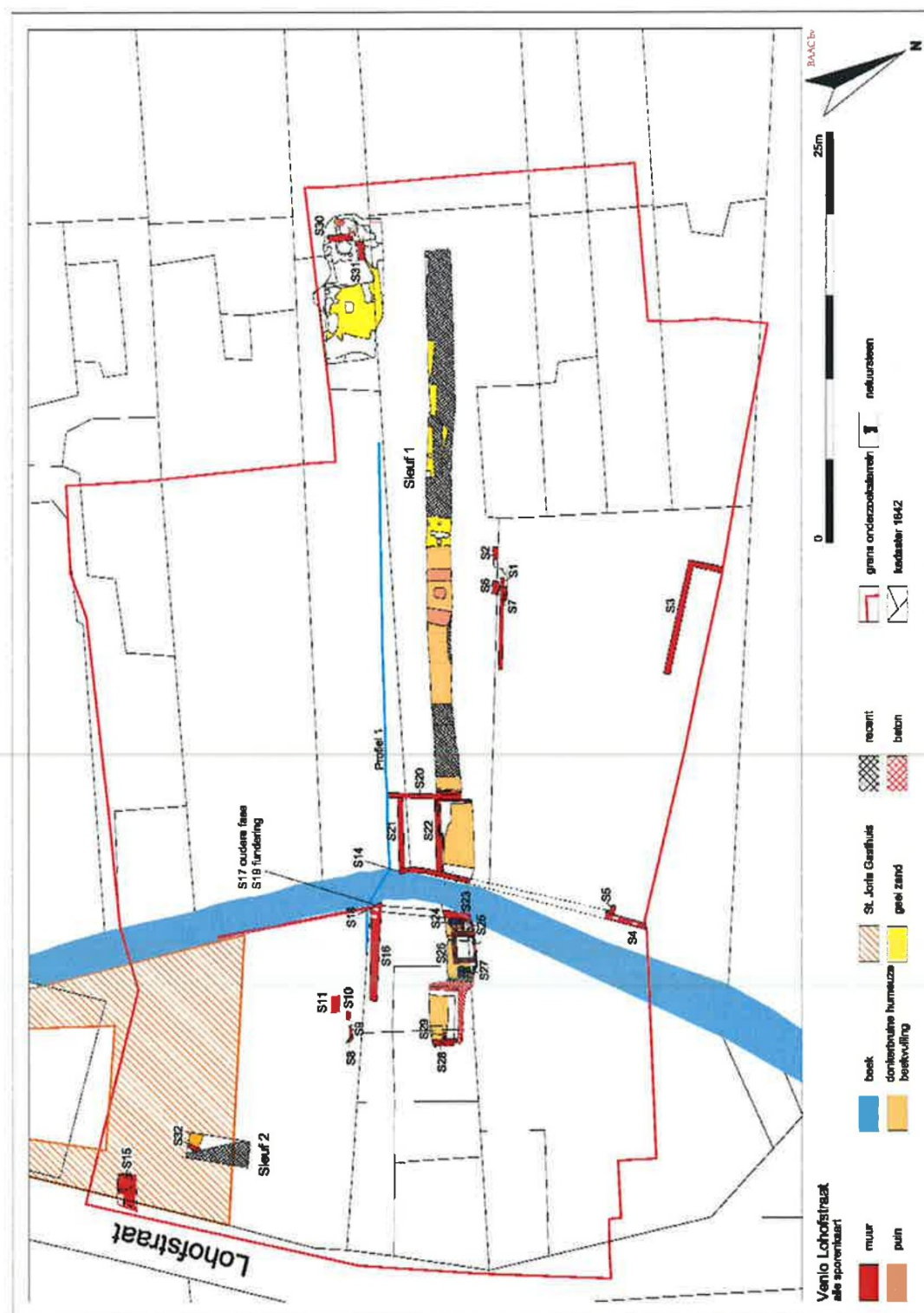
¹ Hermans 2000, Schotten 1995

² Idem

³ Hermans 2000

⁴ Idem

Bijlage 1- Overzicht van de aangetroffen sporen geprojecteerd op de kadasterkaart van 1842.

Bijlage 2-Profiel 1: doorsnede door beek in nw-zo richting.

